

**ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
БІЗНЕС- ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ**

О. М. Медвідь, канд. філол. наук, доцент;

А. О. Ходцева, канд. пед. наук, доцент;

І. О. Дяченко, магістр

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

E-mail: ommedvid2144@ukr.net; khodtseva@hotmail.com; diachenko_93@mail.ru

Стаття присвячена вивченню перекладацького аспекту бізнес- та військової термінології, що використовується у політичних промовах американських президентів Барака Обами та Дональда Трампа. Головне завдання політичного тексту — маніпулювати свідомістю з метою прихованого впливу на здійснення вибору за допомогою мови. Використання термінологічних одиниць додає прагматичного забарвлення політичному виступу, саме тому правильне декодування галузевої термінологічної лексики забезпечує адекватну передачу комунікативно-прагматичного аспекту промови, а також не порушує індивідуальний стиль політика. До основних перекладацьких трансформацій військової термінології та бізнес-термінів належать: транскодування, калькування, генералізація та конкретизація значення, додавання, еквівалентний, антонімічний і описовий переклади, вилучення - у статті розглядаються та аналізуються конкретні випадки їх застосування.

Ключові слова: політичний дискурс, політична промова, термінологічна одиниця, перекладацькі трансформації, бізнес-терміни, військова термінологія.

Вступ. У наш час більше, ніж будь-коли в політиці, мова використовується не лише як інструмент формування і вираження думки, але як і спосіб її переховування. В умовах зростаючої ролі політики і переговорного процесу в світі дедалі міцнішим стає усвідомлення того факту, що політичний дискурс є проблемою не тільки політичною, а й не в меншій мірі лінгвістичною й культурною. Питанням політичного дискурсу, його мовній складовій присвячено роботи таких вчених, як Р. Блакар, Т. ван Дейк, Ж. Дюбуа, В. І. Карасик, Ю. Н. Караулов, О. С. Кубрякова, Л. Лассвел, М. В. Піменова, Г. Г. Почепцов, П. Серіо, Д. Таннен, А. П. Чудінов, М. Шадсон, О. І. Шейгал та інші.

Актуальність цього дослідження зумовлена зростанням значущості політичного дискурсу у сучасному демократичному суспільстві як чинника постійної динаміки процесів термінологізації та детермінологізації мови взагалі.

Мета статті полягає у вивченні специфіки перекладу бізнес- та військової термінології з англійської мови, аналізу перекладацьких трансформацій та інтерпретацій, що застосовуються в українській мові під час перекладу політичних промов.

Об'єктом дослідження є термінологічна складова промов політиків, а **предметом** є основні перекладацькі техніки, що застосовуються при перекладі.

Матеріалом для вивчення слугували англійські тексти політичних промов американських президентів Барака Обами та Дональда Трампа, взяті з архівів мережі Інтернет.

Результати дослідження. Унікальний збіг обставин, соціокультурний аспект обумовлюють категорію політичного дискурсу, яка маркована інституційністю, риторичністю та емотивністю. Політичний дискурс включає в себе специфіку всіх сфер соціальної реальності, відбиває у своєму корпусі основні узуальні тенденції, які переважають на даному етапі існування літературної мови; а також залишається потужним джерелом оказіональних елементів, створюючи сприятливі умови для їх

подальшого поширення; відповідно є чинником таких динамічних мовних процесів, як термінологізація та детермінологізація.

Терміном може бути будь-яке слово, якому надана чітка дефініція, що визначає іменоване поняття і жорстко обмежує понятійну сферу. Терміном може стати і штучно створене слово [3, с. 40]. Термінологія становить автономний сектор будь-якої національної мови, тісно пов'язаний з професійною діяльністю. Терміни кожної галузі науки, техніки, виробництва формують свої системи, які визначаються, в першу чергу, понятійними зв'язками професійного знання, прагнучи виразити ці зв'язки мовними засобами.

Під політичною термінологією розуміємо відкриту систему номінативних одиниць різних за походженням, які спеціалізовані лексично (створені або запозичені), семантично (загальноновживані слова, що отримали термінологічне значення) і фразеологічно (новостворені словосполучення номінативного характеру) для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-виробничого, політичного життя [1, с. 69].

Формування і функціонування категорії політичної термінології нерозривно пов'язане з розвитком соціальних понять, саме тому аналізувати цей вид термінології не можна окремо від соціального життя та розвитку населення, в якому вона функціонує і перебуває з ним ще в тіснішому зв'язку, ніж будь-які інші термінологічні системи.

Петров В.В. зазначає, що політичні терміни переважно є поліфункціональними. Вони, не змінюючи радикально свій семантичний статус, можуть входити й до складу політичних теорій, які мають більш чи менш упорядковану логічну структуру, й до складу газетно-політичних та інших текстів, і до складу повсякденної мови. Таким чином, політична термінологія не відділяється різко в семантичному відношенні від повсякденної мови так, як це характерно для більшої частини природничо-наукової термінології [2, с. 125].

У сучасних процесах політичної комунікації важливу роль займає переклад, до того все частіше переклад розуміють як механізм репрезентації міжкультурних, соціополітичних особливостей. Перекладач виконує роль не лише вербального перекодувальника, а інтерпретатора смислового коду, закладеного у вихідному тексті. Перекладач не просто передає засіб однієї мови за допомогою засобу іншої мови, насправді він передає функцію мовленнєвої одиниці оригіналу, вибираючи для цього відповідник в мові перекладу, що виконує аналогічну функцію, тобто здатність передавати адресату певне інтелектуальне чи емоційне навантаження. Оптимальність перекладу обумовлюється не тільки значенням особливих аспектів іншої культури, а й також ментальними та інтелектуальними особливостями автора тексту оригіналу і його перекладача. Переклад як засіб міжкультурної комунікації – це завжди мовна дія, але діяльнісний інтерпретативний підхід до розуміння процесу перекладу, як зазначає професор І.С. Шевченко, передбачає певною мірою реконструкцію перекладачем тексту оригіналу [4, с. 7].

У процесі перекладу політична термінологія викликає певні труднощі, особливо якщо взяти до уваги залежність від низки термінів до відповідних ідеологічних концепцій. Перш за все, перекладач повинен правильно інтерпретувати вихідний текст, а тоді шукати засобів в мові перекладу, здатних передавати функцію вихідного повідомлення, його прагматику та емоційність. Переклад не може бути дослівним, адже дуже часто концепти чи реалії, які відсутні в мові перекладу, але наявні в оригіналі, вимагають додаткових пояснень чи тлумачень, інакше зміст перекладу залишиться незрозумілим для адресата і не матиме на нього такого ж впливу, як вихідний текст – на свого адресата, чим порушить інтенції автора.

У своїх політичних промовах президент Б. Обама жваво обговорював важливі для сучасного американського суспільства питання. Фокусними темами цього обговорення на тлі політичного дискурсу є економічний стан держави, зовнішня та внутрішня політика США, питання екології та розвитку відновлюваних джерел

енергії тощо. Військова участь у конфліктах на Близькому Сході обумовлює використання великого прошарка військової термінології, що зустрічається у політичних промовах Барака Обами, до неї належать усі слова та словосполучення, що означають військові поняття, тобто безпосередньо пов'язані зі збройними силами, військовою справою, війною (*war, pipe bombs, ammunition, weapon, fight, terrorist, counterterrorism, safety, army*).

У перекладі військово-спеціальної термінології важливе значення має еквівалентність, оскільки матеріал перекладу може слугувати основою для прийняття важливих рішень, проведення військових операцій, розвідувальної діяльності, тому важлива не лише загальна інформація, а й ретельна передача як внутрішньої, так і зовнішньої структури лексичних одиниць, послідовність викладу матеріалу та ряд інших факторів.

Головним способом відтворення термінів військової справи є переклад за допомогою лексичного еквівалента. Терміни, які мають еквіваленти в рідній мові, слугують опорними пунктами в тексті, від них залежить розкриття значення інших слів.

The Taliban – a ruthless, repressive, and radical movement that seized control of that country after it was ravaged by years of Soviet occupation and civil war, and after the attention of America and our friends had turned elsewhere (Barack Obama, 1 December, 2009) [10]. – *Талібан - безжалісний, репресивний і радикальний рух, який захопив контроль над цією країною після того, як вона була розорена в роки радянської окупації і громадянської війни, а також тоді, як увага Америки та наших союзників була зосереджена на чомусь іншому.*

Поряд з іншими трансформаціями спостерігаємо застосування в перекладі військової термінології трансформацію вилучення.

Our broad mission is clear: We are going to disrupt and dismantle, defeat and destroy al Qaeda and its extremist allies. That is our mission (Barack Obama, 28 March, 2010) [5]. – *Наша спільна мета дуже чітка: ми збираємося знищити Аль-Каїд та її екстремістських союзників. Це наша місія.*

Також при перекладі військової термінології у промовах Барака Обами варто не упускати таку перекладацьку трансформацію, як додавання, що полягає в уточненні іншомовного терміну та його конкретизації.

And we'll continue to work with Congress to make sure that you've got the equipment that you need, particularly as we complete our drawdown in Iraq (Barack Obama, 28 March, 2010) [5]. – *І ми продовжимо працювати з Конгресом аби переконатися, що ви отримали все необхідне обладнання, особливо коли ми завершили процес виведення американських військ з Іраку.*

Аналіз досліджуваного матеріалу дозволив відзначити приклади відтворення термінів за допомогою описового перекладу, що надає в українському варіанті чіткішого тлумачення ситуації.

Our troops are now preparing to make their final march across the border and out of the country (Barack Obama 17 December, 2011) [6]. – *Зараз наші війська готуються востаннє промарширувати та оглянути кордони, перш ніж покинути країну.*

Many will remain in the military and go on to the next mission. Others will take off the uniform and become veterans (17 December, 2011) [6]. – *Більшість продовжить свою військову службу та візьметься за наступну місію. Інші ж здадуть свою військову форму та стануть ветеранами.*

Таким чином, відповідаючи на потреби суспільства, а також з метою продемонструвати свої фахові знання з відповідної галузі військового життя, Барак Обама активно оперував у своєму політичному дискурсі фаховою військовою термінологією. Дана лексика слугувала вагомим і якісним показником успішності та обізнаності політика у військовій справі та зовнішній політиці взагалі, що мало вплинути на аудиторію, до якої він апелював. Розглянуті вищі перекладацькі трансформації допомагають передати прагматичний потенціал спеціальної

термінології для досягнення ефективності політичної комунікації та її розуміння іншомовними реципієнтами.

У своїх виступах новий президент США Дональд Трамп, як відомий і досвідчений бізнесмен, часто використовує такі терміни, як *money, business, regulations, trade rules, manufacturing, level playing field, over-budget, tax rate, cooperation*, більшість з яких вже давно пройшли процес детермінізації через частоту їх вживання. У рамках дослідження було відібрано відповідні лексичні трансформації, які доцільно застосувати при перекладі фахової бізнес-термінології, використаної у політичних промовах Трампа.

Англійська термінологія бізнесу, як і переважна більшість сучасних галузевих термінологічних систем, складається з лексичних одиниць двох типів: одно- та багатоконпонентних. Велика кількість термінів бізнесу - це компаунди, утворення типу *stone wall, product line, product development, business circle phase, direct-cost pricing*, та лексикалізовані словосполучення - *means of production marketing, open-end long-term contract, point-of-purchase materials, return on investment pricing*.

Одним із найпоширеніших способів перекладу бізнес-термінології є еквівалентний переклад, тобто значення терміна мови оригіналу має повний відповідник у мові перекладу.

You want fair trade deals and a level playing field. We don't have a level playing field (President Donald Trump, February 18, 2017) [9]. – *Ви хочете чесних торгових угод та однакових умов для всіх. Та в нашій країні не існує однакових умов.*

У процесі перекладу термінологічних одиниць перекладні відповідники можуть утворюватися не лише шляхом їх пошуку у словниках, а й за рахунок розширення значення, тобто генералізації.

We're going to protect the environment, we're going to protect people's safeties, but, let me tell you, the regulation business has become a terrible business, and we're going to bring it down to where it should be (President Donald Trump, March 15, 2017) [11]. – *Ми збираємось захищати навколишнє середовище, покращувати умови захисту населення, але, дозвольте зазначити, що керування бізнесом стало жахливою справою, і ми збираємось поставити його на місце.*

Техніка калькування частіше використовується при перекладі складних термінів. Така трансформація може застосовуватися стосовно тільки одного зі складників багатоконпонентного терміна, або ж всіх компонентів.

Steve Forbes stated that I was one of the greatest entrepreneurs in the history of free trade (President Donald Trump, February 10, 2011) [7]. – *Стів Форбс говорив, що я був одним з найвизначніших приватних підприємців в історії вільної торгівлі.*

Одним з найпростіших прийомів перекладу терміна є транскодування, політерна чи поморфемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу.

And spent trillions and trillions of dollars overseas while America's infrastructure has fallen into disrepair and decay (President Donald Trump, January 21, 2017) [8]. – *І витратили трильйони і трильйони доларів за кордоном, в той час як інфраструктура Америки переживає занепад і розруху.*

Трансформація перестановки слів застосовується досить рідко при перекладі термінології як частини лексики, що потребує найбільшої точності. Суть пермутації в тому, що при перекладі лексичні елементи міняються місцями, тобто змінюють позицію на протилежну, іноді це обумовлено лише граматичними потребами мови перекладу.

We are going to enforce our trading rules and bring back our jobs, which are scattered all over the world (President Donald Trump, March 15, 2017) [11]. – *Ми збираємось ввести наші правила торгівлі та повернути наші робочі місця, які розкидані по всьому світу.*

Поданий приклад, взятий з промови Дональда Трампа, яскраво ілюструє використання трансформацій транскодування та описового перекладу.

It repeals hundreds of billions of dollars in Obamacare taxes. It provides tax credits to purchase the care that is rightfully theirs (President Donald Trump, March 15, 2017) [11]. – Це анулює сотні мільярдів доларів у вигляді податків програми «Обамакеа», реформи системи охорони здоров'я президента Барака Обами. Ця програма надає податкові знижки на отримання допомоги, що їй так належить їм по праву.

Висновки. Переклад термінології здійснюється різними способами, а саме за допомогою таких міжмовних трансформацій, як лексичні, лексико-семантичні та лексико-граматичні. Завдання перекладача полягає в правильному виборі тієї чи іншої техніки в ході перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна. Дослідження доводить, що в сучасному перекладознавстві на тлі політичного дискурсу широко використовуються такі способи відтворення термінів, як добір лексичного еквівалента, транскодування, калькування, генералізація та конкретизація значення, вилучення, додавання, антонімічний та описовий переклади.

Проблема перекладу термінологічної лексики, на перший погляд, є достатньо ґрунтовно досліджена в сучасному перекладознавстві. Однак переклад термінів, які не мають еквівалентів в мові перекладу, з'являючись дуже швидко разом з подіями сучасного політичного життя, залишається актуальним. Незважаючи на розширення політичних зв'язків на планеті, використання все більш ефективних засобів комунікації і пов'язане з цим взаємопроникнення культур, перекладач повинен враховувати те, що кожна мова розвивається самостійно — у ній діють власні мовні реалії, виникають нові поняття, явища, події. Саме тому перекладач повинен звертатися до низки перекладацьких трансформацій для адекватного виконання перекладу, зокрема політичного тексту, в якому використовується специфічна термінологічна лексика, так як кожен термін має власне смислове та прагматичне навантаження, адже область суспільно-політичних відносин, яку обслуговує дана термінологія, охоплює не тільки внутрішні проблеми країни, але і сферу зовнішніх відносин. Тому для правильної передачі значення незнайомого і відсутнього в словнику терміна або термінологічного сполучення дуже важливо враховувати всі випадки його вживання в політичному дискурсі.

ЛИНГВОПРАГМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА БИЗНЕС- И ВОЕННОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ В ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕЧАХ

Е. Н. Медведь, канд. филол. наук, доцент;

А. А. Ходцева, канд. пед. наук, доцент;

И. О. Дяченко, магистр

Сумский государственный университет,

ул. Римского-Корсакова 2, г. Сумы, 40007, Украина

E-mail: otmmedvid2144@ukr.net; khodtseva@hotmail.com; diachenko_93@mail.ru

Статья посвящена изучению переводческого аспекта бизнес- и военной терминологии, используемой в политических речах американских президентов Барака Обамы и Дональда Трампа. Главная задача политического текста — манипулировать сознанием с целью скрытого воздействия на осуществление выбора реципиента с помощью языка. Использование терминологических единиц добавляет прагматической окраски политическому выступлению, поэтому правильное декодирование отраслевой терминологической лексики обеспечивает адекватную передачу коммуникативно-прагматического аспекта речи, а также не нарушает индивидуальный стиль политика. К основным переводческим трансформациям военной терминологии и бизнес-терминов относятся: транскодирование, калькирование, генерализация и конкретизация значения, изъятие и добавления, эквивалентный, антонимический и описательный переводы — в статье рассматриваются и анализируются конкретные случаи их применения.

Ключевые слова: *политический дискурс, политическая речь, терминологическая единица, переводческие трансформации, бизнес-термины, военная терминология.*

LINGUOPRAGMATIC TRANSLATION FEATURES OF BUSINESS AND MILITARY TERMINOLOGY IN POLITICAL SPEECHES

O. Medvid, PhD in Philology, associate professor;
A. Khodtseva, PhD in Pedagogy, associate professor;
I. Diachenko, Master of Philology

Sumy State University,
2, Rymskogo-Korsakova Str., Sumy, 40007, Ukraine
E-mail: ommedvid2144@ukr.net; khodtseva@hotmail.com; diachenko_93@mail.ru

The article is devoted to the study of translation aspect of business and military terminology, used in political speeches of US Presidents Barack Obama and Donald Trump. The main task of political text is to manipulate the choice of its recipient through language means. Usage of terminological units adds pragmatic colouring to a political speech, hence proper decoding of specific terminology provides adequate transmission of communicative and pragmatic aspects and does not violate individual style of politician. The main translation transformations of business and military terminology are transcoding, calque, generalization and concretization, omission and addition, equivalent, antonymous and descriptive translation — the article examines and analyzes the specific cases of their application.

Keywords: political discourse, political speech, terminological unit, transformation, translation, business terms, military terminology.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карабута О. Сучасна суспільно – політична лексика / О. Карабута // Південний архів : філологічні науки / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. пед. ун-т; голов. ред. О. Мішуков. – Херсон : Айлант, 2002. – Вип. 14. – С. 69–72.
2. Петренко В. В. Політична мова чи політичний дискурс? / В. В. Петренко // Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка: Сер. : Філософія. Політологія. – 2006. – № 81/83. – С. 124–126.
3. Степанов Ю. С. Альтернативный мир. Дискурс. Факт и принцип причинности / Ю.С. Степанов // Язык и наука конца 20 века. – Москва : РГГУ, 1995. – С. 36–48.
4. Шевченко И. С. Герменевтический аспект перевода как вторичной метакоммуникации / И. С. Шевченко // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2003. – Вип. 609. – С. 7–11.
5. Barack Obama's Address to the Troops in Afghanistan [Electronic resource] // American Rhetoric: online speech bank. – 2010, March 28. – Access mode : <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamatroopsafghanistan.htm>. – (13.04.2017).
6. Barack Obama's Weekly Address Honoring Iraq War Troops & Veterans [Electronic resource] // American Rhetoric: online speech bank. – 2011, December 17. – Access mode : <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barack-obamaweeklyaddress17dec2011.htm>. – (13.04.2017).
7. Donald Trump's Remarks on Trump Organization Chairman and CEO at CPAC 2001 [Electronic resource]. – 2011, February 10. – Access mode : <http://www.p2012.org/photos11/cpac11/trump021011spt.html>. – (13.04.2017).
8. President Donald J. Trump Inaugural Address [Electronic resource] // CNN Politics Official Website. – 2017, January 21. – Access mode : <http://edition.cnn.com/2017/01/20/politics/trump-inaugural-address/>. – (13.04.2017).
9. President Donald Trump's rally in Melbourne, Florida [Electronic resource] // Vox blog [posted by Jacob Gardenswartz]. – 2017, February 18. – Access mode : <http://www.vox.com/2017/2/18/14659952/trump-transcript-rally-melbourne-florida>. – (13.04.2017).
10. President Obama's Speech on Afghanistan [Electronic resource] // ABC News blog. – 2009, December 1. – Access mode: <http://abcnews.go.com/Politics/full-transcript-president-obamas-speech-afghanistan-delivered-west/story?id=9220661>. – (13.04.2017).
11. Remarks by the President Donald Trump in Nashville, Tennessee [Electronic resource] // Shallow Nation blog. – 2017, March 15. – Access mode : <http://www.shallownation.com/2017/03/09/video-president-donald-trump-rallynashville-tennessee-weds-march-15-2017-nashville-municipal-auditorium/>. – (13.04.2017).

REFERENCES

1. Karabuta, O. (2002). Suchasna suspilno-politychna leksyka [Current socio-political vocabulary]. *Pivdennyj arhiv: filologichni nauky*, 14, 69-72. Kherson, Ukraine: Ailant.
2. Petrenko, V. V. (2006). Politychna mova chy politychnyi dyskurs? [Political language or political discourse?] *Visnyk Kyi'vs'kogo nac. universytetu im. T. Shevchenka. Ser. Filosofija. Politologija*, 81/83, 124-126. Kyiv, Ukraine: Kyiv National University.
3. Stepanov, Y. S. (1995). Alternativnyi mir. Diskurs. Fakt I printsip prichinnosti [Alternative world. Discourse. The fact and the principle of causality]. *Language and science in the end of 20th century* (pp. 36-48). Moscow, Russia: RGGU.

4. Shevchenko, I. S. (2003). Hermenevticheskii aspect perevoda kak vtorichnoi metakomunikatsii [Hermeneutic aspect of translation as a secondary metakommunication]. *Bulletin of Kharkiv National University*, 609, 7-11.
5. Barack Obama's Address to the Troops in Afghanistan. (2010, March 28). *American Rhetoric: online speech bank*. – Retrieved April 13, 2017 from <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamatroopsafghanistan.htm>
6. Barack Obama's Weekly Address Honoring Iraq War Troops & Veterans. (2011, December 17). *American Rhetoric: online speech bank*. — Retrieved April 13, 2017 from <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barack-obamaweeklyaddress17dec2011.htm>
7. Donald Trump's Remarks on Trump Organization Chairman and CEO at CPAC 2001. (2011, February 10.). Retrieved April 13, 2017 from <http://www.p2012.org/photos11/cpac11/trump021011spt.html>
8. President Donald J. Trump Inaugural Address. (2017, January 21). *CNN Politics Official Website*. Retrieved April 13, 2017 from <http://edition.cnn.com/2017/01/20/politics/trump-inaugural-address/>
9. President Donald Trump's rally in Melbourne, Florida. (2017, February 18). *Vox blog* [posted by Jacob Gardenswartz]. Retrieved April 13, 2017 from <http://www.vox.com/2017/2/18/14659952/trump-transcript-rally-melbourne-florida>
10. President Obama's Speech on Afghanistan (2009, December 1). *ABC News blog*. – Retrieved April 13, 2017 from <http://abcnews.go.com/Politics/full-transcript-president-obamas-speech-afghanistan-delivered-west/story?id=9220661>
11. Remarks by the President Donald Trump in Nashville, Tennessee/ (2017, March 15). *Shallow Nation blog*. – Retrieved April 13, 2017 from <http://www.shallow-nation.com/2017/03/09/video-president-donald-trump-rallynashville-tennessee-weds-march-15-2017-nashville-municipal-auditorium/>

Надійшла до редакції 25 травня 2017 р.